

Уставни суд, у саставу: председник др Драгиша Б. Слијепчевић и судије др Оливера Вучић, др Марија Драшкић, Братислав Ђокић, Весна Илић Прелић, др Горан Илић, др Агнеш Картаг Одри, Катарина Манојловић Андрић, мр Милан Марковић, др Боса Ненадић, Милан Станић, др Драган Стојановић, Сабахудин Тахировић и Предраг Ђетковић, на основу члана 167. став 1. тачка 1. Устава Републике Србије, на седници одржаној 30. маја 2013. године, донео је

ОДЛУКУ

Утврђује се да Одлука о условима за доделу материјалне помоћи одређеним категоријама оптужених пред Међународним кривичним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године и члановима њихових породица („Службени лист СЦГ”, бр. 23/03, 33/03 и 21/05) није била у сагласности са Уставом, у време важења.

Образложење

I

Уставном суду поднета је иницијатива за покретање поступка за оцену уставности и законитости Одлуке наведене у изреци.

Подносилац иницијативе сматра да је наведена Одлука у целости неуставна зато што је противна одредбама члана 21. Устава Републике Србије, а уз то и одредбама члана 14. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и члана 1. Протокола број 12 на наведену Европску конвенцију, као и одредбама члана 26. Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

Према схватању подносиоца иницијативе, „очигледно је да су оспореном Одлуком оптужени пред МКТЈ који су држављани Србије (односно који су у време доношења Одлуке били држављани Србије и Црне Горе) или су у њој имали пребивалиште и њихове породице стављени у повољнији положај од свих осталих држављана Србије и лица која имају боравиште на њеној територији, оптужених пред било којим судом на територији Републике Србије или страним судом”. Поред тога, иницијатор оспорава наведену Одлуку и са становишта њене усклађености са одредбама члана 69. ст. 1. и 2. Устава Републике Србије које се односе на Уставом зајамчена права по основу социјалне заштите, као и са становишта њене усклађености са законима којима се уређује кривични поступак, извршење кривичних санкција и социјална заштита.

У свом одговору упућеном Уставном суду Влада Републике Србије, дописом 05 број: 010-3153/2013 од 15. априла 2013. године, истиче да је оспорена Одлука донета на основу члана 7. Закона о сарадњи Србије и Црне Горе са Међународним кривичним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године („Службени лист СРЈ”, број 18/02 и „Службени лист СЦГ”, број 16/03), као и то да оспорена Одлука није несагласна са одредбама члана 21. Устава, јер „треба имати у виду да је Међународни кривични трибунал један специјалан суд, основан од стране

Савета безбедности Уједињених нација, у коме важе посебна правила поступка које доноси сам суд, да се суђења одвијају изван територије Републике Србије и да трају више година па се стога не може изједначити положај лица која су оптужена пред Трибуналом са лицима која су оптужена пред домаћим судовима”.

II

Уставом Републике Србије, између осталог, утврђено је следеће: да су пред Уставом и законом сви једнаки, да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације и да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког и другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког интегритета, као и да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима (члан 21.).

Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода („Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, број 9/03) установљена је забрана дискриминације, и то тако што је уређено да се уживање права и слобода предвиђених у овој конвенцији обезбеђује без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, веза с неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус (члан 14.). Протоколом 12 уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода установљено је да ће се свако право које закон предвиђа остваривати без дискриминације по било ком основу као нпр. полу, раси, боји коже, језику, вероисповести, политичком и другом уверењу, националном или друштвеном пореклу, повезаности с националном мањином, имовини, рођењу или другом статусу, а да јавне власти неће ни према коме вршити дискриминацију по основима као што су они поменути у ставу 1. (члан 1.).

Међународним пактом о грађанским и политичким правима („Службени лист СФРЈ”, број 7/71) установљено је да су сва лица једнака пред законом и да имају право без икакве дискриминације на подједнаку заштиту закона, те да у том смислу, закон мора да забрањује сваку дискриминацију и да обезбеди свим лицима подједнаку и успешну заштиту против сваке дискриминације, нарочито у погледу расе, боје, пола, језика, вере, политичког или другог убеђења, националног или социјалног порекла, имовног стања, рођења или другог стања (члан 26.).

III

У поступку пред Уставним судом утврђено је следеће:

Оспорена Одлука о условима за доделу материјале помоћи одређеним категоријама оптужених пред Међународним кривичним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године и члановима њихових породица („Службени лист СЦГ”, бр. 23/03, 33/03 и 21/05) донета је на основу члана 33. Уставне повеље државне заједнице Србија и Црна Гора („Службени лист СЦГ”, број 1/03), од стране Савета министара бивше државне заједнице Србија и Црна Гора. Одлука је

након што је Република Србија постала правни следбеник државне заједнице Србија и Црна Гора наставила важење и примену као републички пропис. Након доношења Устава Републике Србије од 2006. године и Уставног закона за спровођење Устава Републике Србије („Службени гласник РС”, број 98/06) није се приступило поступку усаглашавања оспорене Одлуке са Уставом Републике Србије, сходно члану 16. Уставног закона за спровођење Устава Републике Србије. Одлука је престала да важи ступањем на снагу Одлуке о условима за доделу материјалне помоћи оптуженима и осуђенима пред Међународним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године и члановима њихових породица („Службени гласник РС”, број 27/13), коју је донела Влада, на седници одржаној 21. марта 2013. године и која је ступила на снагу 30. марта 2013. године (тачка 11. наведене Одлуке).

Оспореном Одлуком утврђено је следеће: да оптужени пред Међународним кривичним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године (у даљем тексту: МКТ) и чланови њихове уже породице са којима живе или су живели у заједничком домаћинству имају право на материјалну помоћ под следећим кумулативним условима – да су оптужени држављани Србије и Црне Горе или имају боравиште на територији Србије и Црне Горе, да су се оптужени добровољно предали и налазе се у Притворској јединици МКТ или да се оптужени налазе на територији Србије и Црне Горе по одлуци МКТ о привременом пуштању на слободу и да поштују услове под којима су пуштени и да о кривици оптужених није правоснажно одлучено одлуком МКТ (тачка 1.); да се материјална помоћ састоји од накнаде дела трошкова боравка оптужених у Притворској јединици МКТ, накнаде путних трошкова члановима уже породице за посету притвореника у Хагу, помоћи члановима уже породице притвореника док бораве на територији Србије и Црне Горе и помоћи оптуженима који су привремено пуштени на слободу уз заштитне мере (тачка 2.); да накнада дела трошкова боравка у Притворској јединици МКТ оптужених који су се добровољно предали износи од 200 евра месечно (тачка 3.); да се накнада путних трошкова члановима уже породице за посету притвореника који су се добровољно предали у Хагу састоји у набавци или исплати цене три повратне авионске карте на релацији Београд–Амстердам и исплати износа од 250 евра по особи на име осталих трошкова, свака два месеца (тачка 4.); да се право на помоћ члановима уже породице притвореника, док бораве на територији Србије и Црне Горе, одређује по утврђивању укупних месечних прихода чланова породице и додељује се у висини разлике између просечне зараде на територији државе чланице на којој примаоци помоћи бораве и утврђених укупних месечних прихода (тачка 5.); да се право на помоћ оптуженима који су привремено пуштени на слободу одређује по утврђивању укупних месечних прихода оптужених и чланова њихове уже породице са којима живе у заједничком домаћинству и додељује се у висини разлике између просечне зараде на територији државе чланице на којој оптужени бораве и утврђених укупних месечних прихода (тачка 6.); да решење о остваривању права на материјалну помоћ доноси председник Националног савета и без посебног захтева странке (тачка 7.); да на решење донето на основу тачке 7. ове одлуке странка може уложити приговор у року од осам дана од дана доношења решења, а о приговору одлучује Национални савет (тачка 8.); да у изузетним случајевима, Национални савет може препоручити да се из хуманитарних разлога доделе одговарајућа средства оптуженима или члановима њихове уже породице и ван претходно дефинисаних критеријума (тачка 9.); да трошкови пута оптужених који се по одлуци МКТ налазе на територији Србије и Црне Горе на статусне конференције и

суђење у Хаг, такође падају на терет Србије и Црне Горе (тачка 10.); да ће се средства за извршење ове одлуке обезбедити из раздела „председник Србије и Црне Горе – Савет министара, за потребе Националног савета за сарадњу Србије и Црне Горе са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију” (тачка 11.); да ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу СЦГ” (тачка 12.).

Уставни суд је Одлуком ГУ број 152/2004 од 18. априла 2013. године одбио предлоге и одбацио иницијативе за утврђивање неуставности, односно несагласности са потврђеним међународним уговорима Закона о правима оптуженог у притвору Међународног кривичног трибунала и чланова његове породице („Службени гласник РС”, број 35/04) у целини и укинуо Решење Уставног суда ГУ број 152/2004 од 15. априла 2004. године („Службени гласник РС”, број 42/04).

Законом о правима оптуженог у притвору Међународног кривичног трибунала и чланова његове породице, између осталог, прописано је следеће: да се овим законом утврђују права и поступак остваривања права држављанина Републике Србије оптуженог пред Међународним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године (у даљем тексту: Међународни кривични трибунал) који се налази у притвору притворске јединице Међународног кривичног трибунала и чланова његове породице (члан 1.); да су у смислу одредаба овог закона чланови породице оптуженог (у даљем тексту: чланови породице) – брачни друг, односно ванбрачни друг, брачна, ванбрачна и усвојена деца, родитељи, односно усвојиоци са којима је живео у домаћинству, брат и сестра са којима је живео у домаћинству, а на сва питања статуса члана породице која нису уређена овим законом примењују се прописи Републике Србије о браку и породичним односима (члан 2.); да овим законом оптужени може да оствари право на посебну накнаду зараде, на паушалну накнаду трошкова обезбеђења доказа одбране и на накнаду трошкова обезбеђења стручне помоћи припремања одбране, а чланови породице могу да остваре следећа права – на материјално обезбеђење, на накнаду трошкова превоза и боравка у иностранству ради посете оптуженог и на накнаду трошкова комуникације са оптуженим (члан 3.).

Законом о сарадњи Србије и Црне Горе са Међународним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године („Службени лист СРЈ”, број 18/02 и „Службени лист СЦГ”, број 16/03), одредбом члана 2. став 1. прописано је: „Међународни кривични трибунал је суд образован од стране Савета безбедности Организације уједињених нација, те се у сарадњи Савезне Републике Југославије са тим трибуналом не примењују општа правила и прописи који регулишу сарадњу са страним државама у области правосуђа.” Наведеним законом се даље констатује да су одредбе Статута Међународног кривичног трибунала општеприхваћена правила међународног права (члан 2. став 2.). Поред тога, одредбом члана 7. наведеног Закона предвиђено је да ће се одлуком Савета министара и влада држава чланица образовати Национални савет Савезне Републике Југославије за сарадњу са Међународним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године и да ће се у одлуци о оснивању Националног савета одредити састав, задаци и овлашћења, у складу са Резолуцијом 827 Савета безбедности и Статутом Међународног кривичног трибунала, а нарочито у погледу статуса окривљених, пружања помоћи њиховим породицама,

положаја сведока, приступа архивској грађи и других питања од значаја за остваривање сарадње.

Из свега наведеног, према схватању Уставног суда, произлази да је на одредбама Закона о сарадњи Србије и Црне Горе са Међународним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године, Статута Међународног кривичног трибунала и Правилника о поступку и доказима успостављен посебан судски поступак, са бројим посебним правилима и правним институтима.

Одредбом члана 97. тачка 2. Устава утврђено је да Република Србија уређује и обезбеђује поступак пред судовима и другим државним органима. Из тога, према схватању Суда, произлази да уређивање права оптужених лица у судском поступку пред Међународним кривичним трибуналом и чланова њихових породица представља законску материју. И сам законодавац је стао на то становиште приликом доношења Закона о правима оптуженог у притвору Међународног кривичног трибунала и чланова његове породице. Уставни суд констатује да Закон о правима оптуженог у притвору Међународног кривичног трибунала и чланова његове породице у односу на оспорену Одлуку уређује исту правну материју.

Дакле, по оцени Суда, права оптужених лица која се налазе у притвору Међународног кривичног трибунала нису могла бити у потпуности уређена подзаконским актом, без обзира на формалноправни законски основ на који се позива правни следбеник доносиоца оспореног акта, јер уређивање ових права представља законску материју.

На основу изнетог, Уставни суд је утврдио да оспорена Одлука о условима за доделу материјалне помоћи одређеним категоријама оптужених пред Међународним кривичним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године и члановима њихових породица није била у сагласности са Уставом, у време њеног важења, сагласно члану 64. Закона о Уставном суду („Службени гласник РС”, бр. 109/07, 99/11 и 18/13 – Одлука УС).

IV

Полазећи од изложеног Уставни суд је, на основу одредаба члана 42а став 1. тачка 2) и члана 45. став 1. тачка 1) Закона о Уставном суду, донео Одлуку као у изреци.

Број ГУо-240/2011

Председник Уставног суда,

др Драгиша Б. Слијепчевић,